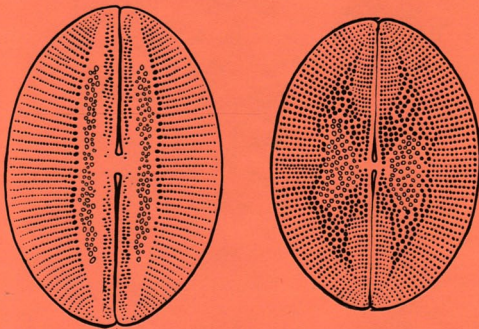

RECENZJE

Diatom Monographs

Edited by
 Krystyna WASYLIKOWA
 Andrzej WITKOWSKI

Vol. 8

A.R.G. Gantner Verlag K.G.

2008

The palaeoecology of Lake Zeribar and surrounding areas, Western Iran, during the last 48.000 years

Edited by K. Wasylkowa & A. Witkowski

Diatom Monographs Vol. 8. 2008.

A.R.G. Gantner Verlag K.G., pp. 377

ISBN-10 3-906166-55-4

Kazimierz Tobolski

Zakład Biogeografii i Paleoekologii, Wydział Nauk Geograficznych i Geol., UAM, Poznań

Wydawnictwo międzynarodowej serii przyrodniczej „Diatom Monographs” opublikowało (2008) w ósmym tomie obszerne (na 377 stronach), wieloautorskie opracowanie „The palaeoecology of Lake Zeribar and surrounding areas, Western Iran, during the last 48.000 years”. Wśród piętnastu autorów przeważają Polacy, a także w rękach polskich pro-

fesorów, Krystyny Wasylkowej oraz Andrzeja Witkowskiego spoczywała redakcja tego monograficznego tomu. Z grupy niepolskich autorów należy wymienić trzy znakomitości: prof. H. Wright’a, emerytowanego dyrektora słynnego centrum badań limnologicznych Uniwersytetu w Minnesota, prof. W. van Zeist’a z Instytutu Biologiczno-Archeologicznego Rijks Universiteit w Groningen oraz emerytowanego prof. H. Lange-Bertalot’a, jednego z nauczycieli prof. A. Witkowskiego. Dwaj autorzy, profesorowie F. Velichkevich, etatowy pracownik Instytutu Botaniki PAN w Krakowie oraz K. Wasylk z Instytutu Biologii Środowiskowej Uniwersytetu Jagiellońskiego zmarli przed ukazaniem się tej publikacji.

Treścią tej obszernej, angielskojęzycznej książki, napisanej dobrym naukowym językiem i bogato ilustrowanej, jest podsumowanie wieloletnich badań osadów jeziora Zeribar w Iranie. Multidyscyplinarne studia osadów limnicznych i telmatycznych, pozyskanych podczas kilku terenowych kampanii, począwszy od lat 50. XX w., odsłoniły fascynujące dzieje tamtejszej przyrody w długim przedziale czasowym 48 tysięcy lat. Już od początków lat 60. pojawiały się coraz liczniej rezultaty badań ubogacające naszą paleolimnologiczno-paleoekologiczną wiedzę, a w szczególności dały podstawy do porównań tego azjatyckiego stanowiska z kontynentem europejskim oraz północnoamerykańskim.

Bardzo znaczący i bogaty, o wyróżniającym się poziomie, wkład do tych badań wniosła Pani prof. K. Wasylkowa oraz jej przedwcześnie (w 2000 roku) zmarły Małżonek, prof. Kazimierz Wasylk. Oboje Państwo byli uczestnikami już pierwszego etapu badań laboratoryjnych osadów zbiornika Zeribar (K. Wasylkowa – analizy roślinnych znalezisk makroskopowych, K. Wasylk – badania kopalnych okrzemek, później także współczesnych), przebywając w latach 1964-65 w uniwersyteckim (Minnesota) Instytucie prof. H. Wright’a. Pierwsze rezultaty prof. K. Wasylkowa opublikowała w 1967 roku w *Review of Palaeobotany and Palynology* (Wasylkowa 1967). Oboje Państwo byli uczestnikami kolejnej terenowej kampanii w roku 1970, zaś w kraju kontynuowali swoje prace laboratoryjne, wzbogacone nowymi materiałami wiertniczymi.

O znaczeniu badań osadów jeziora Zeribar, cytowanych wielokrotnie w światowej literaturze oraz o doniosłych, w dużej mierze wręcz wiodących dla tej tematyki rezultatach analiz paleobotanicznych prof. K. Wasylkowej, niech zaświadczy fakt powierzenia tej Autorce napisanie (zapropozowała wspólny tekst z prof. A. Walanusem – także jednym z autorów omawianej monografii) o niektórych ważniejszych wynikach analiz osadów jeziora Zeribar do czterotomowej (formatu A4) „Encyklopedia of Quaternary Science”. Współ z prof. B. Ammann z Berna i prof. H.H. Birks z Bergen, ta dość obszerna tekstowo-ilustracyjna informacja znalazła się pośród opisów równie dwóch słynnych stanowisk: w Szwajcarii i Kråkenes (w północnej Norwegii), we wspólnym artykule „Late Glacial multidisciplinary studies.” (Ammann B. i inni 2007).

Moim zdaniem, omawianą książkę wyróżnia bogata, wielotematyczna treść, w postaci nowoczesnej syntezy jednego z ważniejszych światowych stanowisk badań późnego czwartorzędu. Na takim tle szczególnie uwypuklają się szerokie kompetencje naukowe i redakcyjne, wynikające z nadzwyczaj rozległego poziomu wiedzy, jaki wniosła Pani prof. K. Wasylikiowa. Pośród czternastu pozostałych autorów, wyraźnie został uwidoczniiony udział prof. K. Wasylikiowej jako autorki i współautorki aż ośmiu rozdziałów (na 15 w książce), co stanowi ponad 1/3 objętości (36,7%) książki. 1. Introduction (s. 9-10); 5. Coring and sampling methods (razem z H.E. Wright; s. 31-36); 6. Description of sediments (także razem z H.E. Wright; s. 37-42); 7. Lake Zeribar: dating and sedimentation rate (razem z A. Walanus, s. 43-52); 9. Palaeoecology of Lake Zeribar in the Late Pleistocene and Holocene reconstructed from the flora of aquatic and marsh plants (s. 105-158; podrozdział 9.8: (s. 135-158 Notes on the identification of some plant macrofossil from Lake Zeribar Autorka napisała razem z F.Yu. Velichkevich); 13. Charred plant macrofossils in Lake Zeribar sediments (razem z J.J. Langer; s. 269-282); 15. The Lake Zeribar Palaeoecology: a synthesis (razem z W. van Zeist, H.E. Wright, L.R. Stevens, A. Witkowski, A. Walanus, A. Hutorowicz, S. W. Alexandrowicz, J.J. Langer; s. 303-321). Pani Profesor również wniosła wkład do kolejnych rozdziałów: w najdłuższym rozdziale (nr 8) autorstwa van Zeist'a „Late Pleistocene and Holocene vegetation at Zeribar” (s. 53-104), zamieszczając tam dwa własne diagramy pyłkowe (fig. 8.5 i 8.6) oraz niewątpliwie współpracowała z autorami rozdziału dziesiątego, opisującego okrzemki, porządkując manuskrypty zmarłego Męża – diatomologa.

Współredaktor tego tomu prof. A. Witkowski, jest głównym autorem rozdziału dziesiątego „Diatom palaeolimnology of Lake Zeribar, Iran, in the Late Pleistocene and Holocene” (s. 159-235; razem z 23 całostronicowymi tablicami). Kolejnym zaś, drugim w kolejności jest K. Wasyliki, autor analiz okrzemek kopalnych oraz współczesnych z toni wodnej i z powierzchni osadów dennych. W trzech rdzeniach oznaczono 170 taksonów okrzemek, których liczebność w poszczególnych próbach wahała się od 17 do 71. Materiał dostarczył ważnych informacji o klimatycznych zmianach w końcu plejstocenu oraz podczas holocenu i pozwolił na wyróżnienie trzech głównych okresów 1 – 48-18 tys. lat kalendarzowych; 2 – 18-12 000 lat; 3 – od 12 000 lat. Współczesne warunki tego jeziora, charakteryzujące się wzrastającą eutrofizacją, rozpoczęły się od około 3 000 lat kalendarzowych.

Autorzy pozostałych rozdziałów: H.E. Wright – 2 i 3: History of research (s.11-16) oraz Geologic and climatic setting of the sites (s. 17-21); W. van Zeist – 4: Outline of the vegetation of western Iran (s. 23-30); A. Hutorowicz – 11: Oospores of Charales in Late Pleistocene and Holocene sediments of Lake Zeribar, Iran (s. 234-256); S.W. Alexandrowicz – 12: Molluscs of Late Quaternary sediments of Lake Zeribar (Iran) (s. 257-268); L.R. Stevens, E. Ito, H.E. Wright – 14: Variations in effective moisture at Lake Zeribar, Iran during

the last glacial period and Holocene, inferred from the $\delta^{18}O$ values of authigenic calcite (s. 283-302).

Końcowa część książki zawiera trzy części: wykaz literatury (References) (s. 323-337), trzy dodatki (Appendix) 1: głębokość i wiek prób wykorzystanych do różnych analiz (s. 339-345); 2: lista roślin oznaczona na podstawie znalezisk makroskopowych w rdzeniach: 63J/70A, 70B, 63C (s. 347-348); 3. lista okrzemek identyfikowana w rdzeniach osadów 63J, 70A i 70B (s. 349-356) oraz dwanaście tablic (Plates): I-IV – osiem fotografii jeziora i jego otoczenia; V-XII – kolorowe fotografie roślinnych znalezisk makroskopowych.

Reasumując, to zasygnalizowane zbiorowe opracowanie zawiera doniosłą syntezę opartą na aktualnym stanie wiedzy nauk czwartorzędu, zwłaszcza paleoekologii. Zatacza szerokie, po części nowe kręgi tematyczne, daleko wybiegające poza znacznie węższą problematykę diatomologiczną, do której nawiązuje hasło monografii.

Literatura

- Wasylikiowa K. 1967. Late Quaternary plant macrofossils from Lake Zeribar, Western Iran. *Review of Palaeobotany and Palynology* 2: 313-318.
- Ammann B., Birks H.H., Wasylikiowa K., Walanus A. 2007. Late Glacial multidisciplinary Studies. *Encyclopedia of Quaternary Science*, vol. III: 2475-2486.
- Tobolski K. 2008. Tematyka paleolimnologiczna i torfowiskowa w *Encyclopedia of Quaternary Science*. *Studia Limnologica et Telmatologica* 2/2: 63-70.